LELKIISMERET

A FOGLALKOZÁS BEMUTATÁSA

Az óra célja, hogy a diákok megismerjék a lelkiismeret fogalmát. A lelkiismeret megítéli, hogy az adott cselekedett jó vagy rossz. Ha a cselekedetet a lelkiismeret rossznak ítéli, akkor a tettet követően negatív érzéseket tapasztalunk: lelkiismeret-furdalás. Ha a lelkiismeret a cselekedetet helyesnek ítéli, akkor még a külső bírálat ellenére is megtapasztalhatjuk a tiszta lelkiismeretet.

A lelkiismeret azonban torzulhat. Az ember képes elhallgattatni a lelkiismeretét.

A foglalkozás során a lelkiismeret fenti működéseit egy-egy szentírási példán keresztül mutatjuk be. Ádám és Éva lelkiismeretfurdalását Bassano festménye alapján fedezzük fel.

A tiszta lelkiismeretet Jób példázza. A lelkiismeret elhallgattatását pedig Pilátus.

A jól ápolt lelkiismeret hozzásegíti az embert, hogy elsajátíthassa a megkülönböztetés művészetét. Már ne csak a jó és rossz között, hanem a jó és jobb között is különbséget tudjon tenni. Ez a készség pedig a hivatás megkülönböztetésének egyik alapja.

RÁHANGOLÁS, ÉRDEKLŐDÉS FELKELTÉSE

Időkeret, eszközök: 10 perc, projektor, Francesco & Jacobo Bassano: Isten megfedi Ádámot (1570) című festményének reprodukciója (wikipedia.org)

Kivetítjük Bassano: Isten megfeddi Ádámot (1570) című festményét.

Egyéni munkában a diák alaposan megnézi a festményt, majd összegyűjt minél több (de legalább öt) észrevételt a képpel kapcsolatban.

Négy fős csoportban szóforgó módszerrel megosztják egymással a megfigyeléseiket. Majd a csoport közösen megpróbálja kitalálni mi lehet a címe a festménynek.

Majd frontális kérdve-kifejtő módszerrel meghallgatunk néhány cím-javaslatot, majd a tanár elárulja a kép címét: "Isten megfedi Ádámot".

Hasonló módszerrel meghallgatunk néhány észrevételt a képpel kapcsolatban. A tanár moderálja, kérdéseivel segíti a munkát. Ha fontos észrevétel hangzik el a tanár megkérdezheti, hogy még melyik csoport gondolt hasonlóra.

Értékes észrevétel lehet:

- Ádám és Éva szégyene: elbújnak, megszeppentnek látszanak.
- Az Úr haragvó arca: az Istent távolinak és haragosnak észlelik a bűn elkövetése után.
- A festő nagyon részletesen ábrázolja a tájat, Isten szinte eltörpül, de az ősszülők is mellékalakoknak tűnnek inkább.
- A sötétség átsöpör a tájon. Közeledik Ádámhoz és Évához.
- Az állatok még békésen egymás mellett élnek, de már kezd megtörni a harmónia.

A bűn elkövetése után megjelenik a szégyenérzet, a valóság félelmetessé válik, a kapcsolatok sérülnek. Az ember lelkiismeret-furdalást érez.

A lelkiismeret-furdalással kapcsolatba hozható észrevételeket felírhatjuk a táblára.

Megjegyzés: A kép egyéni munkában is feldolgozható. Ebben az esetben kérdve kifejtő módszerrel gyűjthetjük össze a fontos információt.

IMPULZUS A TÉMÁVAL KAPCSOLATBAN

Időkeret, eszközök: 15 perc, reprodukciók kinyomtatva vagy elektronikusan:
William Blake: Jóbot megfeddik a barátai, 1805. (wikimedia.org)
Munkácsy Mihály: Jézus Pilátus előtt, 1881 (wikipedia.org)
Szentírási idézetek kinyomtatva: Jób 27,6; Mt 27,24.26. (melléklet)

Írjuk fel a táblára az alábbi fogalmakat: „tiszta lelkiismeret", „elnémított lelkiismeret".

A diákok párokba rendeződnek. Páronként kapnak egyet-egyet a reprodukcióból és a szentírási idézetekből.

Először a diákok egyéni munkában alaposan megnézik és tanulmányozza a képzőművészeti alkotást, valamint elolvassák a hozzá tartozó szöveget. Írásban válaszol az alábbi kérdésekre:

- Az adott személyre a tiszta lelkiismeret, vagy az elnémított lelkiismeret a jellemző?
- Hogyan ábrázolja a művész a tiszta lelkiismeretet/az elnémított lelkiismeretet? Megjelenik egyáltalán az ábrázoláson?
- Mit fejez ki a szereplő szeme, tekintete?

- A szövegekben hogyan jelenik meg a tiszta lelkiismeret/elnémított lelkiismeret?
- Mi a jellemzője a tiszta lelkiismeretnek/elnémított lelkiismeretnek?

Az egyéni feldolgozás után két pár kialakít egy négy fős munkacsoportot. Bemutatják a másiknak a saját festményüket, felolvassák a szöveget. 2-2 diák ismerteti, hogy mit gyűjtött össze a saját témájáról. Összehasonlítják a megállapításokat, és kiegészítik.

Majd választ keresnek arra a kérdésre, hogy mennyiben hasonlít és miben különbözik egymástól a lelkiismeret működésének ez a kétféle típusa.

Ha az idő engedi néhány szempontot közösen is meghallgatunk, osztályszinten is megvitatjuk.

Megjegyzés: Csupán a szentírási idézetek is alkalmas impulzust adhatnak. Hasonló munkamódszerrel dolgozhatjuk fel: először a diák egyéni munkában válaszol az alábbi kérdésekre, majd párokban megbeszélik, végül az értékes megjegyzéseket meghallgatjuk.

A kérdések:

- Jób és Pilátus nevéhez párosítsd a „tiszta lelkiismeret” és az „elnémított lelkiismeret” fogalmát.
- A szöveg alapján indokold a választásodat!
- Mi a jellemzője a tiszta lelkiismeretnek/elnémított lelkiismeretnek?

ÉRTELMEZÉS - A

Időkeret, eszközök: 10 perc, projektor, dia (Katolikus Egyház Katekizmusa, 1778. pont)

A Katolikus Egyház katekizmusa 1778. pontjának egy részletét kivetítjük:

„Az erkölcsi lelkiismeret az értelem ítélete, aminek segítségével az emberi személy fölismeri egy konkrét – következő, folyamatban lévő vagy már megtett – cselekedet erkölcsi minőségét.”

A szöveg alapján a diákok fejezzék ki a saját szavaikkal, hogyan viszonyul időben a lelkiismeret működése a cselekedethez képest?

Írjuk fel a három típust egymás mellé a táblára:

- Megelőző lelkiismeret
- Aktuális lelkiismeret
- Követő lelkiismeret

A diákok írjanak egy-egy szituációt mindhárom típusú működésre. Mindhárom esetben adjanak példát arra, amikor a cselekedetet elítéli a lelkiismeret, és arra is, amikor tiszta marad, vagy a lelkiismeret helyesli a tettet. Lehetőleg a saját tapasztalatból adjon példát.

Az egyéni munka után négyes csoportokban beszéljék meg a példákat. Plenárisan meghallgatunk néhány példát.

ÉRTELMEZÉS - B

Minden diák egyéni munkában dolgozza föl az A változat kérdéseit. Egyéni munkában írjanak példát. Osztályszinten meghallgatunk néhány példát és beszélgetünk róla. A példa legyen reális és releváns.

REFLEXIÓ, KAPCSOLAT AZ ÉLETTEL

Időtartam: 10 perc

Első változat: Írj egy imádságot, amelyben a jól működő lelkiismeretért imádkozol, amelyben arra kéred Istent, hogy a lelkiismereted szerint tudj dönteni. Ha érzel olyan területeket az életedben, ahol különösen rászorulsz a segítségre, akkor azt is belefoglalhatod az imádságba. Ha van olyan dolog, amivel kapcsolatban rossz a lelkiismereted, azt is feltárhatod Isten előtt.

Ezt az imádságot nem mutatjuk meg egymásnak.

Ha alkalmasnak látszik, akkor összehajtva összegyűjthetjük és meggyújthatjuk, ezen a módon is kifejezve, hogy az imádság Isten felé száll. Miközben a lapok égnek megfelelő kötött imát mondhatunk (pl. Miatyánk vagy a szentmise bűnbánati imádsága: Gyónom…).

Második változat: Egy diák mesélte, hogy amikor észrevette, hogy az osztálytársáról egy bántó mém terjedt, akkor ő is továbbküldte. Arra gondolt: „Nem én találtam ki, csak továbbküldtem. Nélkülem is mindenkihez eljutott volna. Így legalább megerősítettem a helyem a csapatban.”

Jellemezd a diák lelkiismeretének a működését!

Voltál már hasonló helyzetben? Írj példákat! Írd le, hogy hogyan lehetne ebben az esetben jól működő lelkiismerettel a helyes döntést meghozni.

Néhány példát érdemes meghallgatni és megbeszélni.

MELLÉKLET

Szentírási idézetek

Jób:
„Távol legyen tőlem, hogy nektek helyeseljek, ártatlanságomat nem adom fel holtig. Igazamhoz ragaszkodom, nem mondok le róla. Egyetlen napomért sem szégyenkezik szívem!” (Jób 27,5-6)

Pilátus:
„Pilátus látta, hogy nem megy semmire, sőt a zajongás még fokozódik is. Vizet hozatott, s a nép szeme láttára megmosta kezét: „Ennek az igaz embernek vére ontásában én ártatlan vagyok – mondta. – Ti lássátok! Akkor szabadon bocsátotta Barabást, Jézust pedig megostoroztatta, és átadta nekik, hogy feszítsék keresztre.” (Mt 27,24.26)

Kérdések:
Első változat:

- Az adott személyre a tiszta lelkiismeret vagy az elnémított lelkiismeret a jellemző?
- Hogyan ábrázolja a művész a tiszta lelkiismeretet/az elnémított lelkiismeretet? Megjelenik egyáltalán az ábrázoláson?
- Mit fejez ki a szereplő szeme, tekintete?
- A szövegekben hogyan jelenik meg a tiszta lelkiismeret/elnémított lelkiismeret?
- Mi a jellemzője a tiszta lelkiismeretnek/elnémított lelkiismeretnek?

Második változat:
Párosítsd össze a neveket a megfelelő fogalmakkal. A szöveg alapján indokold a válaszodat!

Jób	Elnémított lelkiismeret
Pilátus	Tiszta lelkiismeret

Mi a jellemzője a tiszta lelkiismeretnek/elnémított lelkiismeretnek?